

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор
з науково-методичної та
навчальної роботи

О. Б. Жильцов
« ____ » _____ 2016 р

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

2.1 ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

напрямок підготовки 6.010101 «Початкова освіта»
Педагогічний інститут

Київ – 2016 рік

Історія педагогіки: роб. навч. прог. [для студентів напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта»] / уклад. О.А. Венгловська. – Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016.

Укладач:

Венгловська Олена Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки та психології

Протокол від 07 вересня 2016 року № 2

Завідувач кафедри педагогіки та психології

 Іванюк Г.І.

Заступник директора Педагогічного інституту
з науково-методичної та навчальної роботи

 Машовець М.А

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <i>0201 «Педагогічна освіта»</i>	Нормативна частина циклу професійної та практичної підготовки	
	Напрямок підготовки <i>6.010102 «Початкова освіта»</i>		
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): вчитель початкової школи	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		3-й	3-й
Загальна кількість годин – 108 год.		Семестр	
		5-й	–
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>«бакалавр»</i>	Лекції	
		16 год.	8 год.
		Семінарські	
		12 год.	2 год.
		Самостійна робота	
		40 год.	98 год.
		Проміжний модульний контроль	
		4 год.	–
		Семестровий контроль	
		36 год.	
Вид контролю: екзамен			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни «Історія педагогіки» – засвоєння майбутніми вчителями початкової школи особливостей становлення та розвитку педагогічних систем, школи, педагогічної думки та практики задля творчого використання прогресивних ідей минулого у власній практичній діяльності.

Завдання дисципліни:

- розкриття гальмівних чинників та позитивних зрушень у становленні та розвитку історико-педагогічних феноменів та явищ, педагогічної думки та практики;
- ознайомлення майбутніх вчителів початкової школи з досягненнями зарубіжної та вітчизняної педагогічної думки;
- засвоєння студентами процесу цілісної характеристики освіти, в основі якої знаходяться загальнолюдські цінності та досягнення цивілізації;
- формування дослідницької компетентності (пошук та відбір теоретичних джерел, аналіз, синтез, узагальнення історико-педагогічних явищ і феноменів);
- розвиток професійних компетенцій;
- формування критичного педагогічного мислення з метою встановлення позитивних і негативних змін у розвитку певних педагогічних явищ, адаптації прогресивних ідей педагогів минулого у практику сучасних загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні:

знати:

- науковий апарат історико-педагогічної науки;
- періодизацію розвитку педагогічної думки;
- передумови та чинники, що визначали розвиток світової та вітчизняної педагогічної думки на різних історико-педагогічних етапах;
- взаємозв'язки між суспільними запитами на освіту та державним регулюванням розвитку різних типів шкіл в Україні та за її межами;
- особливості розвитку навчально-методичного, матеріально-технічного забезпечення різних типів шкіл у різні періоди;
- сутнісні ознаки становлення та розвитку гуманістичних ідей у світовій та вітчизняній педагогічній думці;
- передовий педагогічний досвід діяльності педагогів-новаторів;
- системи роботи авторських зарубіжних та вітчизняних шкіл;

вміти:

- відбирати необхідні теоретичні джерела та матеріали, що зберігаються у фондах архівів із проблем розвитку різних педагогічних явищ та феноменів;
- виокремлювати, узагальнювати, характеризувати передумови, чинники, суперечності розвитку педагогічної теорії та практики з дотриманням історичної реконструкції;

- здійснювати аналіз, співставлення, порівняння певних педагогічних явищ в їх ретроспективі;
- впроваджувати у практику сучасних загальноосвітніх навчальних закладів прогресивні педагогічні ідеї минулого.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення навчальної дисципліни «Історія педагогіки» включає знання із таких навчальних дисциплін як: «Педагогіка», «Філософія освіти», «Історія освіти», «Історія України».

Робочу навчальну програму укладено відповідно до програми «Історія педагогіки» – автор: М. В. Левківський, рекомендованої Міністерством освіти і науки України для педагогічних вузів. Робоча навчальна програма відповідає вимогам кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань бакалавра відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Історія педагогіки», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання освітніх досягнень студентів.

Зміст навчальної дисципліни спрямований на формування у майбутніх вчителів початкової школи **загальної компетентності** складниками якої є: *соціальна* (здатність та готовність до історико-педагогічної реконструкції, продуктивних ідей людиноцентричної педагогіки минулого, до усвідомлення ціннісно-значущої діяльності в соціальному середовищі), *інформаційна* (здатність і готовність до здобування інформації з різних історико-педагогічних джерел із проблем розвитку різних педагогічних явищ та феноменів, інтерпретації, систематизації, аналізу), *комунікативна* (здатність і готовність до навчальної взаємодії в парі, групі, проектування особистої моделі комунікації в групі (спільноті)), *самоосвітня* (здатність і готовність до усвідомленого відбору інформації (з різних джерел) та застосовування її у професійній діяльності, аналізу, критичного осмислення, виокремлювати, узагальнювати, характеризувати передумови, чинники, суперечності розвитку педагогічної теорії та практики з дотриманням історичної реконструкції) та **професійної компетентності**, а саме: *освітньої* (здатність і готовність до аналізу, порівняння мети, завдань навчання і виховання учнів початкової школи (освіти), систематизації та узагальнення продуктивних педагогічних ідей та систем, виявлення продуктивних ідей педагогіки минулого, що можуть бути адаптовані в сучасний освітній процес ЗНЗ), *психологічної* (здатність і готовність до врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів у процесі організації педагогічної взаємодії), *дидактичної* (здатність та готовність до історичної реконструкції педагогічних ідей і продуктивного досвіду минулого, вивчення перспективного педагогічного досвіду та адаптації його до умов сучасної початкової школи, аналізу педагогічних явищ та процесів, пояснення їх сутності, аргументуючи власну точку зору з позиції науки, аналізу педагогічних ситуацій з погляду гуманістичної педагогіки, наукових підходів щодо вивчення розвитку особистості та особливостей становлення і розвитку системи освіти в Україні), *рефлексивної* (здатність і готовність до особистісно-значущої позитивної мотивації професійно-педагогічної діяльності, творення власного педагогічного досвіду).

3. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ ШКОЛИ І ПЕДАГОГІКИ

Тема 1. Виховання та освіта в епохи Середньовіччя та Відродження.

Предмет і завдання історії педагогіки. Підходи світової науки до виникнення виховання. Виховання у первісному суспільстві. Виховання у Древній Греції. Древньогрецькі філософи про формування людської особистості (Сократ, Платон, Аристотель, Демокрит).

Загальна характеристика епохи Середньовіччя. Система середньовічних шкіл. Система лицарського виховання. Виникнення освіти для дівчат. Виникнення перших університетів у Західній Європі та організація навчання.

Виховання та навчання у східних слов'ян. Педагогічна думка Київської Русі. Традиційні засади виховання дітей в Київській Русі. Зміст і методика шкільного навчання і виховання в Київській Русі. Перекладна література та перші педагогічні пам'ятки Київської Русі.

Культура епохи європейського Відродження. Розвиток освіти і педагогічної думки в епоху українського Відродження.

Вплив зарубіжної та вітчизняної педагогічної думки окресленого періоду на розвиток педагогіки на інших історико-педагогічних етапах.

Тема 2. Педагогіка епохи Нового часу та Просвітництва.

Основні тенденції розвитку педагогіки епохи Нового часу. Життя та діяльність Я.А. Коменського. Вікова періодизація та система шкіл за Я.А.Коменським, класно-урочна система педагога.

Значення вчення Я. А. Коменського для розвитку школи і педагогіки.

Соціально-політичні і філософські погляди Дж. Локка. Педагогічна система виховання джентльмена. Значення педагогіки Дж. Локка.

Педагогічні традиції епохи Просвітництва. Ідея вільного виховання, вікова періодизація Ж.-Ж. Руссо. Значення педагогічної спадщини педагога.

Тема 3. Розвиток освіти і педагогічної думки у XVIII – початку XIX століття.

Вплив ідей класичної німецької (І. Кант, Ф. Гегель) і англійської (Г. Спенсер, Т. Гекслі, Раскін) філософії на розвиток педагогіки в XIX столітті. Педагогічна діяльність і світогляд Й.Г. Песталоцці. Вплив демократичних ідей Й.Г. Песталоцці на розвиток педагогічної теорії і шкільної практики. Концепція розвивального навчання як втілення теорії елементарної освіти. Педагогічна теорія виховуючого навчання Й.Г. Гербарта. Педагогічна концепція природовідповідності і культуровідповідної освіти Ф.А. Дістервега. Значення педагогічної теорії Й.Ф. Гербарта та дидактичного вчення Ф.В.А. Дістервега для розвитку педагогіки.

Суспільно-педагогічний рух і розвиток освіти в Україні (кінець XVIII – I половина XIX ст.). Просвітницька діяльність і педагогічні ідеї видатних

українських вчених, письменників і громадських діячів (Г. Сковорода, О. Духнович, М. Пирогов, П. Куліш, Т. Шевченко).

Тема 4. Зарубіжна педагогічна думка. Розвиток української школи та педагогічної думки у кінці XIX – на початку XX ст.

Реформаторська педагогіка (педагогіка вільного виховання, педагогіка особистості, експериментальна педагогіка). Прагматична педагогіка Дж. Дьюї. Гуманістичні засади освіти і виховання. Рух нового виховання (М. Монтессорі, С. Френе). Ідея цілісного виховання Р. Штайнера.

Значення реформаторської педагогіки для розвитку сучасної педагогіки.

Діяльність і антропологічна педагогіка К. Ушинського. Основні положення ідеї народності. Дидактика педагога. Реалізація ідей К. Ушинського у практиці сучасних загальноосвітніх навчальних закладах.

Основні концепції розвитку школи й педагогіки України в середині XIX – на початку XX ст. Педагогічні ідеї у творчості українських педагогів і просвітителів кінця XIX – початку XX століття (Б. Грінченко, М. Грушевський, М. Драгоманов, І. Франко, М. Коцюбинський, Леся Українка, Т. Лубенець).

Вплив ідей педагогів кінця XIX – початку XX століття на розвиток сучасної гуманістичної, особистісно орієнтованої освіти.

Тема 5. Українська школа й педагогіка в роки УНР.

Політика уряду Української Народної Республіки в галузі освіти. Ідея національної школи С.Ф. Русової. Педагогічні погляди й просвітницька діяльність перших міністрів освіти періоду 1917–1920 рр. (І. Стешенко, І. Огієнко, П. Холодний, М. Василенко).

Шкільна реформа як засіб створення єдиної національної школи в добу Центральної Ради. Реформаторські процеси у галузі шкільної освіти в період гетьманату П. Скоропадського. Шкільне реформування за часів Директорії як продовження освітньої політики Центральної Ради.

Суголосність стратегій, принципів розвитку освіти, педагогічних ідей періоду УНР із сучасними підходами до особистісно орієнтованої освіти.

**МОДУЛЬ 2. УКРАЇНЬКА ШКОЛА І ПЕДАГОГІКА
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ**

Тема 6. Шляхи та засоби розвитку системи освіти в радянську добу.

Національна освіта в 20-ті роки XX століття. Уніфікація загальної освіти в 30-ті роки. Особливості становлення освіти у післявоєнний час (кінець 40-х – 50-ті роки). Розвиток освіти і педагогіки в 60-ті роки. Школа і педагогіка України в період Застою (70 – 80-ті роки XX століття).

Тема 7. Зародження та розвиток гуманістичних ідей в педагогіці XX століття.

Педагогічна діяльність А. Макаренка. Проблема сімейного виховання («Книга для батьків», «Лекції про виховання дітей»). Теоретико-практична

спадщина В. Сухомлинського. В. Сухомлинський про формування гуманної особистості. Проблема взаємодії школи і родини. Морально-трудове, естетичне виховання школярів. Становлення педагога за В. Сухомлинським.

Реалізація ідей В. Сухомлинського у практиці роботи вчителів із мистецького спрямування.

Тема 8. Відродження національної системи виховання, школи і педагогіки в період незалежної України.

Утвердження демократичних державно-громадських засад освіти й виховання молоді. Структура системи освіти. Мета, завдання, зміст, тенденції розвитку системи освіти в незалежній Україні.

Шляхи та напрями модернізації системи освіти на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Історія педагогіки»

Разом: 108 год., лекції – 16 год., семінарські заняття – 12 год., самостійна робота – 40 год., проміжний модульний контроль – 4 год., 36 год. – підготовка до екзамену, екзамен

Модулі	Змістовий модуль I.					Змістовий модуль II.		
Назва модуля	ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ ШКОЛИ І ПЕДАГОГІКИ					УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА І ПЕДАГОГІКА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ		
Кількість балів за модуль	99 балів					65 балів		
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8
Теми лекцій	Виховання та освіта в епохи Середньовіччя та Відродження	Педагогіка епохи Нового часу та Просвітництва	Розвиток освіти і виховання кінця XVIII – початку XIX століття	Освіта та педагогічна думка XIX століття	Українська школа й педагогіка в роки УНР	Педагогічні ідеї та розвиток системи освіти в Радянський період	Зародження та розвиток гуманістичних ідей в педагогіці XX століття	Розвиток педагогіки в незалежній Україні
8 балів	1 бал	1 бал	1 бал	1 бал	1 бал	1 бал	1 бал	1 бал
Теми семінарських занять		Проблема природовідповідного навчання й виховання у поглядах представників педагогічної думки епохи Нового часу та Просвітництва	Проблема морального виховання у педагогічній спадщині західноєвропейських педагогів кінця XVIII – початку XIX століть	Проблема становлення та розвитку національної школи в педагогічній спадщині Бориса Грінченка	Розвиток гуманістичних ідей у педагогічній думці періоду УНР (1917–1919)		Реалізація ціннісного концепту у теоретико-практичній спадщині В.Сухомлинського	Проблема загальнолюдських цінностей у спадщині українських педагогів
66 балів (для розрахунку 46 балів)		11 балів	11 балів	11 балів	11 балів		11 балів	11 балів
Самостійна робота	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів
40 балів								
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 25 балів					Модульна контрольна робота 2 25 балів		
50 балів								
Підсумковий контроль	Екзамен - 40 балів							
40 балів								

Дисципліна з екзаменом $144 : 60 = 2,4$

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма								Заочна форма				
	усього	у тому числі						Семестровий	у тому числі				
		л	с	лаб	інд	с.р.	мкр		усього	л	п	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Модуль 1													
Змістовий модуль 1. ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ ШКОЛИ І ПЕДАГОГІКИ													
Тема 1. Виховання та освіта в епохи Середньовіччя та Відродження	6	2				4							
Тема 2. Педагогіка епохи Нового часу та Просвітництва	8	2	2			4							
Тема 3. Розвиток освіти і виховання кінця XVIII – початку XIX століття	8	2	2			4							
Тема 4. Освіта та педагогічна думка XIX століття	12	2	2			8							
Тема 5. Українська школа й педагогіка в роки УНР	10	2	2		2	4							
Модульний контроль	2						2						
Разом за змістовим модулем 1	46	10	8			24	2	–	–	–	–	–	–
Змістовий модуль 2. УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА І ПЕДАГОГІКА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ													
Тема 6. Педагогічні ідеї та розвиток системи освіти в Радянський період	10	2			2	6							
Тема 7. Зародження та розвиток гуманістичних ідей в педагогіці XX століття	10	2	2			6							
Тема 8. Розвиток педагогічних ідей та систем освіти в незалежній Україні	8	2	2			4							
Модульний контроль	2						2						
Разом за змістовим модулем 2	30	6	4		2	14	2						
1													
Усього годин	72	16	12			40	4						
Модуль 2													
Іспит	36							36					
Усього годин	108	16	12	–		40	4	36					

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Проблема природовідповідного навчання й виховання у поглядах представників педагогічної думки епохи Нового часу та Просвітництва	2
2	Проблема морального виховання у педагогічній спадщині західноєвропейських педагогів кінця XVIII – початку XIX століть	2
3	Проблема становлення та розвитку національної школи в педагогічній спадщині Бориса Грінченка	2
4	Розвиток гуманістичних ідей у педагогічній думці періоду УНР (1917–1919)	2
5	Реалізація ціннісного концепту у теоретико-практичній спадщині В.Сухомлинського	2
6	Проблема загальнолюдських цінностей у спадщині українських педагогів	2

6. Самостійна робота

Самостійна робота є однією зі складових навчального процесу. При цьому студент набуває навичок самостійно оволодівати історико-педагогічними знаннями, досвідом в їх історичній перспективі; здійснювати аналіз, співставлення, порівняння певних педагогічних явищ в їх ретроспективі.

Метою самостійної роботи є формування пізнавальної активності студентів, формування у них дослідницьких компетенцій, а саме: уміння працювати з історико-педагогічними джерелами, аналізувати, диференціювати, узагальнювати, моделювати процеси і явища, проектувати алгоритм власної науково-пошукової діяльності.

Щоб якісно виконати самостійну роботу необхідно: провести, використовуючи методи педагогічного дослідження (бесіди, інтерв'ю, анкетування тощо), власне дослідження щодо вивчення особливостей використання продуктивних ідей педагогів минулого у практиці сучасних початкових шкіл, проаналізувати та узагальнити отримані дані, розробити та презентувати індивідуальний або колективного проект (тематика та форма презентації проекту визначається потребами сучасної практики).

Форма презентації проекту: для презентації проекту доцільно використовувати програми Microsoft Office (Microsoft Word, Microsoft PowerPoint). Проект може бути представлений у вигляді брошури, презентації, буклету, педагогічного календаря, тематичного випуску газет, методичного посібника та ін.

Оцінка оформлення і виконання проекту здійснюється за критеріями:

1. Актуальність й значимість роботи – 7 балів.
2. Самостійність, закінченість – 8 балів.
3. Рівень творчості, оригінальність – 7 балів.
4. Логіка викладу матеріалу – 8 балів.
5. Презентація та захист роботи – 10 балів.

7. Методи навчання

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні:* лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція), семінари, пояснення, розповідь, бесіда, дискусія.
- *Наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація за допомогою мультимедійної дошки.
- *Практичні:* моделювання ситуацій, вирішення проблемних завдань.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; пізнавальні ігри; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

8. Методи контролю

Тестовий контроль, модульні контрольні роботи, самооцінка і самоаналіз.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота									Макс. балів	Екз.	Сума
Форми роботи	Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2				40	100
Лекції	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	8		
	1	1	1	1	1	1	1	1			
Семінарські заняття		10+1	10+1	10+1	10+1		10+1	10+1	66 (для розрахунку 46 балів)		
Самостійна робота	5	5	5	5	5	5	5	5	40		
МКР	25					25			50		
ВСЬОГО – 144 б. РК – 2,4									144		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка ECTS	Значення оцінки	Оцінка за шкалою університету	За національною шкалою
A	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками	90 – 100 балів	відмінно
B	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок	82 – 89 балів	добре
C	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок	75 – 81 балів	
D	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності	69 – 74 балів	задовільно
E	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)	60 – 68 балів	
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання	35 – 59 балів	незадовільно
F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни	1– 34 балів	

10. Методичне забезпечення

- опорні конспекти лекцій;
- мультимедійні презентації;
- навчальні посібники;
- робоча навчальна програма;
- збірка тестових і контрольних завдань для модульного оцінювання навчальних досягнень студентів.

11. Рекомендована література

Базова

1. Артемова, Л.В. Історія педагогіки України: підручник / Л.В. Артемова. – К.: Либідь, 2006. – 424 с.*
2. Історія української школи і педагогіки: хрестоматія / Уклад. : О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. – К.: Знання, 2005. – 767 с.*
3. Левківський М.В. Історія педагогіки: Навч.-метод. посібник. / М.В. Левківський. – Вид. 3-е, доп. навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.*
4. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки: навч. посіб / Стельмахович М.Г., Федоренко Д.Т. [За ред. О.О. Любара]. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2003. – 450 с. – (Вища освіта ХХІ століття).*
5. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки: навч. посіб. / О.О. Любар, М.Г. Стельмахович, Д.Е. Федоренко. – Київ: Знання, 2006. – 447 с.*

Допоміжна:

1. Бондар А.Д. Розвиток суспільного виховання в Українській РСР (1917 – 1967) / А.Д. Бондар. – К.: КГУ. – 1968. – 227 с.□
2. Венгловська О. А. Педагогічне просвітництво Тимофія Лубенця (кінець ХІХ – перша третина ХХ століття) / О.А. Венгловська // Освітнологічний дискурс: електронне наукове фахове видання (2). с. 12-22^а.
3. Джаман Т.В. Історія педагогіки України: навчальний посібник / Т.В. Джаман. – Новий Світ, 2000. – 223 с.□
4. Джури́нский А. Н. История зарубежной педагогики: Учебное пособие для студ. вузов, обучающихся по пед. спец. / А.Н. Джури́нский. – М.: ВЛАДОС, 1999. – 431 с.□
5. Зайченко І.В. Історія педагогіки. У двох книгах. Книга І. Історія зарубіжної педагогіки. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / І.В. Зайченко. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 624 с.*
6. Сбруєва А. А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: Навчальний

* Бібліотека Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

□ Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського

■ Електронний репозиторій Київського університету імені Бориса Грінченка

- посібник. / А.А. Сбруєва, М.Ю. Рисіна. – Суми: СумДПУ, 2000. – 208 с. □
7. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб. / Від упорядників, вступні нариси та упорядкув. З.Н. Борисової, В.У. Кузьменко; За заг. ред. З.Н. Борисової. – К.: Вища шк., 2004. С. 157 – 159. *
 8. Хрестоматія з української класичної педагогіки: К.Ушинський, С. Русова, А.Макаренко, Г.Ващенко, В. Сухомлинський: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Уклад. В.П. Кравець, О.І. Мелешко. – К.: Грамота, 2008. – 768 с. *